

HAGYOMÁNY

Ha még egyszer azt üzeni...

Kossuth Lajos a magyar néphagyományban

A nap heve nem vész el. Hiába
A langy eső sem ömlik a tájra.
Ha lesz oly kor, hogy a népek előtt
A nemzet és haza összeomolt
S nem lesz hon, csak világ, – a magyarnak
Lesz hazája, mert Kossuthja volt!...
(*Ady Endre, 1899*)

Szülőfalumban, a Székesfehérvár melletti Zámolyon, ma is emlegetik a Vértes erdejében a *Kossuth-vágást*, ahol 1848-49-ben gróf Lamberg erdejét fejsze alá vették: a zsellérek, árendás birtokosok téli tüzelőt, később írtásföldet akartak maguknak ott nyerni. Tanítónk, Szabó István még az 1960-as évek első felében is mesélt nekünk a *Kossuth-vágás* megtorlásáról. Császári katonák 1849 augusztusában nyilvánosan, durván megbotozták Zámoly község bíráját és előljáróságát. A XIX. században született zámolyi öregek *Kossuth apáknak* nevezték a szabadságharc kormányzóját, ahogy a korabeli katonadalban, a *Kossuth-nóta* egyik változatában, a honvédek is:

Kossuth Lajos édesapám,
Felesége édesanyám!
Én vagyok az igaz fia,
Magyarország katonája.

Kossuth Lajos hazai kultuszának csúcsa kétségtelenül a *Kossuth-nóta*, nemzeti szimbólummá vált népdalunk, amelynek refrénje (*Éljen a magyar szabadság! Éljen a haza!*) ma is a Magyar Rádió Kossuth adójának közismert szignálja. A *Kossuth-nótával* a néprajzkutatók közül Örtutay Gyula foglalkozott. Kimutatta, hogy szövegében és dallamában kuruc kori elemek, a XVIII. századi verbuválásokat idéző részletek találhatók. A közelmúltban az is felvetődött, hogy a *Kossuth-nótát* Egressy Béni, a *Szózat*, a *Nemzeti dal* és a *Klapka induló* zeneszerzője, írta és komponálta. Különböző szövegváltozatait az egész országból ismerjük. Ozoránál a diadal előtti éjszakán a honvédek és a nemzetőrök ezzel a szöveggel énekeltek a tábortüzek mellett:

Máma nem lesz takarodó,
Ez a nap nem arra való.
Tüzek mellett daloljatok,
Éberségben maradjatok,
Éljen a haza!

Kossuth Lajos azt izente,
Elfogyott a regimentje.
Nem fogyott el, mind itt állunk,
S győztes virradást kívánunk.
Éljen a haza!

A szabadságharc bukása után olyan szövegváltozatait is énekeltek, amelyekből hiányzik Kossuth Lajos neve:

Felsütött a nap sugára
Kedvesemnek ablakára.
Örömünk lesz nemsokára,
Rosszakarók bosszújára,
Éljen a szép lány!

Fehérvárról jött a levél,
Hogy babám magyartól nem fél.
Jó hír jött hát örömemre,
A szomszédnak forr a mérge.
Éljen a magyar!

A szövegben említett „fehérvári levél” nem más, mint Fejér megye hűségnyilatkozata Kossuth Lajos kormányzónak. A Függetlenségi Nyilatkozat kiadása után, 1849. május 21-én Fejér megye bizottmánya nyilatkozatában a köztársaság melletti hűségéről biztosította a kormány-

zót. A Kossuth-nóta természetesen a szabadságharc bukása után, az önkényuralom idején is felhangzott a nép ajkán: titokban otthon, vagy a szőlőhegyi, pincebéli összejöveteleken énekeltek. A dal szövege ekkor már a bujdosó Kossuthról beszélt:

Kossuth Lajos elbujdosott,
bánatába könnye csurgott.
Ne sírj, ne sírj Kossuth Lajos,
visszavár sok régi harcos.

Számúzték a nagyvilágba,
a szabadságnak nincs hazája.
De eljön még majd a mi napunk,
fényes lesz a rozsdás kardunk.
Éljen a magyar szabadság! Éljen a haza!
(Sárbogárd)

Hasonló dalszöveget találunk Kátai Király István perkátai földműves 1860 körül keletkezett kéziratos daloskönyvében. A dal szerint Kossuth Lajos visszatérve a koronával együtt a legendás Mátyás király igazságát is meghozza a magyar nép számára:

Majd meg segít a magas ég
Kosut Lajos vissza jön még
vissza hozza a koronát mátyás királ igazságát
Kosut Lajos Kosut Lajos
most az ország dolga bajos...

A levert szabadságharc után, az önkényuralom korában Kossuth Lajos neve, a Kossuth-nóta dallama is a császári elnyomás elleni tiltakozást jelentette. Ezért a rendőrség kijátszására semleges tartalmú szöveget énekeltek a Kossuth-nóta dallamára:

Müller Gyula nagy naptára,
Szerkesztette Friebajsz István,
Emich Guštáv betűivel,
Ezernyolcszázötvennégyben.

A fiatal József Attila 1922-ben, két évvel a trianoni békeszerződés aláírása után, verset írt a Kossuth-nóta dallamára:

ESIK ESŐ MAGYAR FÖLDRE....

Ad notam: „Kossuth Lajos azt üzente...”

Esik eső magyar földre
Kossuthnak is hull a könnye,
Hull a könnye keserűen,
Kossuth Apánk sír a mennyben,
Magyar népén, árvaságán,
Elveszett honán.

Szétszagattott édes honunk
Kebeléről síró jajunk.
Kossuth szívét hasogatja:
Hejh, nem vigad a magyarja!
Magas mennyből magyar földre
Hull Kossuth könnye.

Ha majd egyszer Kossuth lejön
Átrohanunk vízen, tűzön!
A Magyarhon ismét szép lesz,
Csak ne csüggedj édes Hazánk:
Jön Kossuth Apánk!

Ujváry Zoltán hangsúlyozta, hogy a Kossuth-nóta változatok háttérében egy nép, az egész nemzet érzülete nyilvánult meg. Magyar Zoltán véleménye szerint a Kossuth-nótában Kossuth visszavárása fogalmazódik meg.

Egy bicskei adatközlő így jellemezte a kormányzót: „Kossuth Lajos volt a szegények szószólója 48-ban. Én azt hallottam róla, hogy ügyvéd volt fiatalkorában, aztán amikor látta, hogy a szegényeknek milyen nehéz az életük, szót emelt mellettük. Az urak elleneztek a politikáját, de Kossuth nem hagyta magát, aztán háború lett belőle.”

Az 1848-as jobbagyfelszabadítás parasztságunk tudatában Kossuth tevékenységének eredményeként valósult meg: „Ezt a nagy kűfalat, ami van a szérűskertbe, robotosok hordták össze. Negyvennyolcba, március 15-én dalolva mentek haza a földekről. Kossuth apánk eltörölte a robotot.” (Csákvár)

„Negyvennyócrul csak annyit tudok, hogy öregapám mesélte, hogy március 15-én még senki nem tudott az eseményekről. Mert ide csak később jutott el a robot megszűntének a híre. Mert faluról-falura járt a hír a nép között. Mert az idő megérett már arra, hogy megszűnjön a robot, csak valakinek ki köllött kiátani. Hát Kossuth kikijátotta.” (Felcsút)

A néphagyomány szerint Kossuth fortélyal, mulatás közben érte el kitűzött célját a királynál: „Kossuth Lajos ügyvéd volt. Aztán Magyarország kormányzója lett. Egy királyi lakomán vett részt egyszer. Jó kedve volt a királynak, és Kossuth gyorsan kihasználta az alkalmas pillanatot. Borozás, nótázás közben aláíratott a királlyal egy levelet. Ebben volt a magyar szabadság megírva.” (Mezőszentgyörgy)

„Kossuth Lajos vót, aki indítványozta ezt a forradalmat, hogy az uraktól a földet vegyék el, hogy legyen a parasztoké.” (Dunapentele)

Putnoki József 1848 novemberében Pesten megjelent ponyvafüzetében Kossuthnak a jobbagyfelszabadítás kivívásában és a honvédsereg szervezésében szerzett érdemeit foglalta versbe:

Nép embere lévén a nép őt szerette;	Talpra szólított fel minden magyar embert,
Mert lábairól a békókat leverte,	Fegyverre kelt minden, ki foghatott fegyvert,
Levette nyakáról a terhes robotot,	Mert Kossuth átkokat szórt annak fejére,
Kivítta részire a szükséges jogot.	Ki az ellenséggel nem szállna most szembe.

A nép az 1848-as forradalom másik jelentős eredményének azt tartotta, hogy megszűnt a magyar katonák többéves szolgálata a Habsburg-birdalom távoli tartományaiban, és a honvédseregben a magyar lett a vezényleti nyelv. Nagyradán, Zala megyében az 1947–1948-as centenáriumi gyűjtés idején Vörös Ignác 64 éves adatközlő e vívmányokat Kossuth rendeletének tulajdonította: „Mesélte nagyapám, hogy Kossuth apánk rendelte el, hogy a katonák most már itthon maradjanak. És három évnél nem lehetett több a katonaság. Akkor is kaptak a második évtől szabadságot, hogy a szüleiket meg a babájukat megláthassák. Mert negyvennyolc előtt sokat szenvedett a katona, senki sem szolgált még a falujabelivel sem, csak mind német, cseh, oláh, meg rác között, még magyarul is majdnem hogy elfelejtettek. Aki magyarul beszélt, vagy a németet szidta, megbotolták. Meg volt itt Radán valaki, nagyapám komája, aki két hónapig volt érte pinceáristomban.”

A helyi hagyomány szerint Kossuth toborzó útja során Móron is járt: „Kossuth maga járt itt toborozni. Nem vót ű ujan nagy ember, hogy ne gyűtt vóna el, maga toborozta katonának a legényeket. Ez az én nagybátyám is úgy át be itt közibük önként, 18 éves korába. De akkor vótak ám magyar katonák, nem úgy mint most.”

Szakályban (Tolna m.) Németh Ferenc jómódú parasztgazda arról beszélt, hogy Kossuthon nem fogott a golyó: „Az én öregapám a Nemeskéri Kiss Pálnak volt az iskolatársa, később is mindig jóba voltak, tegezték egymást. Ez a Nemeskéri Kiss Pál Magyarország aranykulcsos titkos tanácsosa és Horvátország vicekirálya volt.* Hát ettől kérdi az öregapám, mondd Pali, hogy lehet, hogy ilyen könnyen eltörölték az úrbért? Hát, tudod Józsi, az úgy volt, mondta Nemeskéri Kiss Pál az öregapámnak, hogy a Bottyán herceg** Kossuth melléke szegeszt a pisztolyt, de Kossuthon nem fogott a golyó. Erre aztán az urak mind megijedtek, hogy Kossuth az Isten embere, s körülvette a katonaság a termet, s az volt a szerencsés, ki előbb aláírhatta. Hát így törölték el az úrbért.”

Az első felelős magyar minisztérium kinevezéséről szóló hírversben maga mondja el Bécsben a királynak, hogy pénzügyminiszterként milyen tennivalók várnak rá:

Vége felségedtől bocsánatot kérek
Mínd ezeknek folytán most magamra térek
Hogy Kossuthnak hinnak nem is kell mondanom
Mert az én nevemet őrlí minden malom
Soká szabadkoztam de bizton hiába
Engemis be vontak a kormány sorába
El hagyott az erőm mert sokat dolgoztam
Míg egész pokollal a népért bírkóztam
Annyi szenvedésen mentem már keresztül
Hogy bele fáradtam testestül lelkestül
Most hát nyugalomra lett volna szükségem
S nyemre valoban nincs miniszterségem
De mert ez a haza parancsol én velem

* A valóságban Fiume kormányzója 1837–1848 között.

** Gróf Batthyány Lajos (1807–1849) az első felelős magyar miniszterelnök.

Melynek mindene van csupán pénze nincsen
Mind ezeket vetém szivem szerént latra
S fel kapaszkodtam a bérczes gondolatra
Hogy Magyarországnak pénz ügyét intézzem
S a lelki jól létet testivel tetézzem

Valo hogy szabadság szül dicső nemzetet
De szabad a nemzet pénz nélkül nem lehet
Kell hogy legyen elég ezüstje aranya
Ló elli a csikot de abrak az arnya
Én pedig fogadom hogy pénzünk lesz elég
Becsületes népnek ad a joságos ég
S ha nem lesz az égbe akkor én királyom
Körmömmel a pokol mélyéből ki vájom
De fogadom aztis hogy aranyunk holmi
Idegen zsebekbe nem fog vándorolni
S ha szükség lesz reá bankót is csinálók
Lesz elég értéke már ezért jot állók.

Pénzügyminiszterként valóban megteremtette az első magyar papírpénzt, a *Kossuth-bankót*. Biztosította ezzel az anyagi alapot a magyar állam működéséhez, a honvédsereg felállításához. A világsi fegyverletétel után a lázadás legfőbb eszközeinek tekintett Kossuth-bankókat a császári hatóságok nyilvánosan elégették, rejtegetőiket üldözték. Egy igen szép motívumokat tartalmazó bicskei történet a Kossuth-bankók rejtegetése miatti zaklatásokról számol be: „Hogy 48 után milyen világ vót azt nem meséte öregszülém, csak azt meséte mindég, hogy vót neki rengeteg Kossuth-bankója. Gyűjtögette mindaféle szorgalmas asszony. Egyszer aztán halálra keresték mindazt, aki Kossuth-bankót tartogatott. Szülém belesütötte a magáét a tekert kalácsba, amit a fején vitt a vásárba. (Mert kalácsot sütött, aztán azt ott eladta.) De ott sem merte tartani mert az úton mindenhol azt kutatták a pandúrok, hogy kinél van Kossuth-bankó, mert azt felakasztják. Öreganyám hazaért osztán sebtibe beledobta az esővízes hordóba, s letakarta. Egy kis idő múlva megnézte, hát mind feljött a víz színére. Hirtelenjében nem tudott mást, hát lapátra tette, és elégette a kemencében. Meg is sirattá őket. Én meg mindég azt mondtam neki, mikor még élt szegény: 'Legalább egyet hagyott vón, öregszülém, hogy láthatnám, milyen is vót az a bankó!' 'Hadd el fiam, nem lehetett!' Szüle csak ennyit mondott.”

Eötvös Károly írta Kossuth népszerűségéről, hogy minden ember ismeri nevét, látja alakját. Ha egyebet nem tudna is, egy dalt mindenki tud róla. Móricz Zsigmond riportalanya, az öreg favágó, gyermekkorában Budán Lamberg felkoncolásának szemtanúja volt, látta Görgeit, Kossuthot. 1917-ben így emlékezett vissza rá: „Ő is ment sok tiszttel, olyan díszruhában, éljen Kossuth Lajos, éljen Kossuth Lajos! Azt is csak onnan tudom, hogy kiabálták nagyba és ő kezet fogott a pórnéppel, nem az urakkal, hanem a pórnéppel, falusiakkal, a lórol.” Fülén 1947-ben a 66 éves Mennik Imre földműves így emlékezett rá: „A szabadságharc leverése után Kossuth Turinból irányította a negyvennyolcasokat. A hatvanhetes kiegyezést is ő irányította. Kossuth Lajos neve örökre bele van vésvé a magyar szívekbe. Krisztus és Isten neve mellett ott áll Kossuth Lajos neve is a magyar ember lelkében.”

Erősítette a Kossuth-kultuszt, hogy halála után, 1894-ben a koporsóját Turinból hazahozó különvonat a Déli Vasút fontosabb magyarországi állomásain megállt. A gyászvonat ünnepélyes fogadtatása mély nyomot hagyott a környék lakosságának emlékezetében. Domsa József 81 éves komáromi és Baksa József 72 éves kiskomáromi szemtanúk a centenáriumi gyűjtés idején így emlékeztek vissza a Komáromvároson is megálló különvonat fogadására: „Kinn voltak az állomáson, mikor hozták haza, volt annyi nép, ki volt virágozva az egész vonat, mert hosszú volt, mert sok volt a kísérő. Itt vitték keresztül a pályaudvaron. Az egész falu nagy pompával várta. Kimentek virágokkal, meg zászlóval. Minden csinosan ki volt díszítve. Meg a cigányok muzsikáltak szép sirató énekeket. Még a cigányok is igen szerették. A falu aprajánagyja kint volt. Hosszú vonat volt, mert igen sokan kísérték. De csak rövid ideig állt itt.” Gyászvonata negyed óráig időzött a székesfehérvári vasútállomáson, ahol hatalmas tömeg néma csendben fogadta a nemzet halottját, koporsójára tették a kegyelet virágait. Megelőzte ezt a városházi gyászközgyűlés és az evangélikus templomban tartott gyászistentisztelet. Két

gyászének is ránk maradt e szomorú alkalom kapcsán. Gáncs Jenő alkalmi versének első két versszaka tartalmazza a néphagyományban őrzött Kossuth kép fő vonásait:

Uram! a te halottad Ó!
Nemes, dicső!
Legyen áldott emléked!
Kivívtad néped háláját,
Szabadságát,
Március szent ünnepén!

Maghalt a mi édes apánk.
Nincs prófétánk.
Azért vérzik a szívünk!
Ország szíve ad nyughelyet,
Magyar néped
Áldja a Te nagy neved!

A másik verset Borostyán Sándor írta, Mátrai Ede zenésítette meg. Ennek első versszaka cseng össze népünk Kossuth-képével:

Öltetek gyászt honfiak és leányok!
Méltó a bú, keservesen sírjatok!
Árvák lettünk, árva lett most szép hazánk,
Nincsen többé Kossuth Lajos, jó apánk!

Soponyán Benedek István (szül. 1912) Kossuth Lajos temetéséről beszélt, ahol lovasrendőrként nagyapja is jelen volt: „1894-ben, Kossuth hamvainak hazahozatalakor még a kasszárnyákat is lezárták. A katonaság nem mehetett ki az utcára, csak a rendőrök. A koporsó őrzését is ők látták el. A nagyapja is ott volt a legderekabb rendőrök közül kiválogatott 12 tagú őrségben. Négyen minden órában váltották egymást. Három nap, három éjjel vonult föl a nép kegyeletét leróni, szünet nélkül. Megállni nem lehetett, mert annyi volt a nép. Csak éppen egy fejbólintást adtak neki, meghajultak, így végezték az elvonulást Kossuth koporsója mellett. Aztán úgy temették el. Oda a temetőbe is a lovasrendőrök kísérték őt, mint testőrök. A népek ellepték a pesti utcákat, széle-hossza egy volt a gyászmenetnek, akik a hamvait kísérték a temetőbe. Ezt így mesélte a nagyapám, aki mindvégig ott volt. Még egy kis Kossuth-szobor is megvan, amit akkor kapott, meg egy emléklap is.”

Móricz Zsigmond *A boldog ember* című regényében Bimbó Mihály falusi földműves így értékelte Kossuthot: „Egy igaz vezére vót a magyarnak. Kossuth Lajos, senki több... Mer ez a Kossuth Lajos a Ferenc József nagybátyjánál, a Ferdinándnál vót a kancellárián. Ő vót a király alattvalója. Ott dőgozott mindenféle levelekkel. De azér dőgozott ide Magyarországra is a többi nagyurakkal, hogy elálljon a németektül, hogy egy szép magyar haza legyen... Mikor látta, hogy mán több nagyurak vele vannak, akkor hazahozta a leveleket. De aztat a németek nem szerették, erről kezdődött a háború. Mer a Kossuth Lajos azt akarta, hogy egy szép Magyarország legyen, hogy itt mindenki tisztességes életet élhessen. Még a robotot is eltörülte, és ezáltal lettek neki haragosai...” Ezzel szemben a pusztai, uradalmi cselédek számára Kossuth nem sokat jelentett, ahogy erről Illyés Gyula tudósított a *Puszták népében*: „Kossuth nevére nagyapja keblében ép oly kevéssé dobant meg a szív, mint akármelyik pusztaiében. Kossuth, 48, szabadság, – mindezt afféle falusiaknak való dolognak tartották, akár a képviselőválasztásokat, melyeknek szekerei egyik községből a másikba tartva néha a pusztán is átrobogtak, harsány dalt, borosflaskát és nemzetiszínű zászlót lengetve. Igaz, hogy Kossuth is megfélemedezett róluk.” A Jász kun Hármaskerület redemptus lakosai már 1848 előtt is kiváltságokat élveztek, a Jászapátival szomszédos Heves lakói jobbágyok voltak. Az 1848-as áprilisi törvények a szabad jászoknak nem hoztak könnyítést, a hevesieknek viszont igen. Így érthető meg a Jászapátin feljegyzett szólás: *Kossuth a jászok szájából kivette a csecset és a hevesiekébe adta.*

Kossuth Lajos emlékét a székesfehérvári szóhagyomány is őrzi. Sógora, Meszlényi Rudolf Székesfehérváron, a Hosszú temetőben nyugszik. A fehérvári néphagyomány szerint sírfeliratát Kossuth Lajos fogalmazta:

MESZLÉNYI RUDOLF
meghalt 11-ik január
1848
életének 35-ik, boldog házasságának
7-ik évében.
Átalakításán fáradtál drága hazádnak,
Átalakulni mért kelle – magadnak előbb?
A haza szabad lett, s Te, miként a lepke, röpiélél
A mennynek hírül vinni, hogy itt a tavasz.
Meghaltál Te, hogy élj bennem, – én élve maradtam,
Hogy kebeled nélkül, élve is halott legyek.

A világosi fegyverletétel után, az önkényuralom korában seregestől tódult Székesfehérvár népe ehhez a sírkőhöz, amelynek egyik oldalát könnyezni látta. Meszlényi Rudolf sírkövét 1992 nyarán Varró Ágnes kolléganővel együtt hiába kerestük a Hosszú temetőben: ledöntötte, elvitte a tudatlanság, a kegyelet hiánya, vagy a kapzsiság.

A XIX. század második felében rajongva tisztelt politikus képét, a színes papírnyomatokat Fejér megye parasztházainak tiszta szobáiban is megtalálhattuk. Az adonyi iparoskór helyiségében a *Kossuth imája a kápolnai csatáiról* című színes nyomat függött. A székesfehérvári városháza tanácstermében 1892-ben elhelyezték az öreg Kossuth képét, Karlovics Bertalan festőművész munkáját. Ez a hatalmas, aranyozott keretbe foglalt festmény ma is a városháza kistanácstermében emlékeztet Székesfehérvár díszpolgárára, Kossuth Lajosra. Farkas Gábor történész írta a fehérvári Kossuth-kultuszról 1978-ban megjelent cikkében: „Kossuth Lajos halála azonban nem csökkentte varázsát. Alakja továbbnőtt, eszméit átvette a századforduló nemzedéke, és az megtermékenyítette a XX. század haladó mozgalmait...” Ezzel kapcsolatban Fejér megyéből csupán egyetlen – de jellemző – adatot említek. 1977-ben Huszár Kiss János sárkeresztesi házában: A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MEGALAKULÁSÁNAK EMLÉKLAPJA 1918 feliratú színes nyomatra bukkantunk. Pákozdról, Tóth Gáborné házából került Sárkeresztesre az 1960-as évek második felében. A képet az őszirózsás forradalom és a köztársaság kikiáltásának emlékére nyomtatták. Előterében a ledöntött Habsburg császári trón, a félredobott császári korona, palást és a jellegzetes császári kalap látható egy tépett tollú kétféjű sas társaságában. E fölött Kossuth mosolygó fiatalkori képe van, amelyet „Éljen a magyar szabadság!” feliratú szalag fon át. Kossuth előtt a nemzetiszínű zászló lobog, amelyen a nagy francia forradalom „Szabadság, Egyenlőség, Testvériség!” jelszavai olvashatók. A zászló jobb oldalán pántlikás kalapját Kossuth felé lengető parasztleány, kapájára támaszkodó idős parasztember, bal oldalán kezével Kossuth felé integető bőrkötényes, kalapácsos munkás áll. A parasztemberek mögött szántóföldek és egy falu, a munkás mögött üzemek, füstölő gyárkérmények láthatók. Ez a kép 1918 óta van a helyén. Figyelemre méltó, hogy 1918-ban is Kossuth Lajos került a politikai nyomat középpontjába, ami nem véletlen, hiszen Kossuth tervei, elgondolásai közül számos az őszirózsás forradalom idején is időszerű volt, sőt napjainkban is az.

Kossuth Lajos tisztelete nemcsak az elbeszélő hagyományban, hanem népünk tárgyi kultúrájában is tetten érhető. Gondoljunk csak a múzeumaink néprajzi gyűjteményeiben őrzött, Kossuth alakját vagy nevét megjelenítő tárgyakra: A Kossuth-talakra, -tányérokra, faragott botokra, szarukürtre, tükrösökre, gyűjtőtartókra, mézeskalácmintákra, pálinkásbutellákra. A nevével emlegetett, korona nélküli országcímer, a *Kossuth-címer* is feltűnik intarziás bútorokon, mézeskalács mintafákon. E tárgyak vizsgálata, bemutatása során Selmeczi Kovács Attila jogosan állapíthatta meg, hogy Kossuth Lajos tevékenysége, alakja, személyisége nemcsak népköltészetünkre, hanem népművészetünkre is hatást gyakorolt.

Lukács László

Irodalom: *Bérczessi B. Gyula:* Egressy Béni élete és munkássága. Élet és Tudomány XXXVII. 1982. 899–901. old. *Demeter Zsófia Lukács László:* Zámoly. Száz magyar falu könyvesháza. Budapest, 2002. *Dégh Linda:* A szabadságharc népköltészete. Budapest, 1952. *Dobos Ilona:* Történeti mondák, betyár- és boszorkánytörténetek. Csákvár. Kézirat. Szent István Király Múzeum Néprajzi Adattára, Székesfehérvár, Lelt. sz.: 71.9. – *Eötvös Károly:* A nagy év. Budapest, 1905. – *Farkas Gábor:* Kossuth Lajos 1802–1894. Székesfehérvár, 1. 2. 1978. 62–66. old. – *Farkas Gábor:* Kossuth Lajos és Székesfehérvár. Árgus V. 3. 1994. 63–67. old. – *Kerecsényi Edit:* A szabadságharc ora a Zalakomár környéki nép emlékezetében. Zalai Tükör 1974. 1. 141–169. old. – *Lauschmann Gyula:* Székesfehérvár története. IV. Székesfehérvár, 1998. – *Lászlóffy Aladár:* Hírvers az első felelős magyar minisztérium kinevezéséről. Magyar Nemzet XLVIII. 62. 1985. március 15. 5. – *Magyar Zoltán:* Halhatatlan és visszatérő hősök. Egy nemzetközi mondatípus kárpát-medencei redakciói. Budapest, 2001. – *Molnár István:* Szólások, közmondások Jászszentandrásón és környékén. Szolnok, 1993. – *Móricz Zsigmond:* Gyalogolni jó. Budapest, 1952. – *Ortutay Gyula:* Kossuth Lajos a magyar nép hagyományában. Ethnographia LXIII. 1952. 263–307. old. – *Pogány Péter:* Riadaj magyar! 1848–1849 farneteszes ponyvá, csatakrónikái. Budapest, 1983. – *Sajtos József:* Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emléke Soponya község néphagyományában. Szülőföldünk Soponya. Honismereti tanulmányok 3. Soponya, 2001. 6–18. old. – *Selmeczi Kovács Attila:* Nemzeti jelképek. Magyar Népművészet XXVI. Budapest, 2001. – *Szabó János:* Százötven éves a Kossuth-bankó. Redemptio V. 4. 1998. augusztus, 10–11. Jászberény – *Szilágyi Miklós:* Kossuth a nép emlékezetében. Múzeumi Kurír II. 5. 1974. július, 3–7. Debrecen – *Tári Lujza:* Magyarország nagy vitézség. A szabadságharc emlékezete a nép dalaiban. Budapest, 1998. – *Ujváry Zoltán:* Kossuth Lajos a népdalokban. Ethnographia CVI. 1995. 31–37. old.